

Vanhemmuuden valmiudet

Esimerkkejä konkreettisista asioista, joissa valmius näkyy:

Suojella ja hoivata lasta

Vanhempi

Pitää huolta itsestään ja hakee tarvittaessa apua, jotta jaksaa ja kykenee hoitamaan lasta

Huolehtii lapsen hyvinvoinnista

- huolehtii säännöllisistä neuvolakäynneistä
- ei käytä päihteitä raskauden aikana

Huolehtii lapsen perushoidosta ja huolenpidosta

- huolehtii riittävästä ja ravitsevasta ruoasta, lämpötilan huomioon ottavasta vaatetuksesta ja riittävästä unensaannista.
- ohjaa nuorta ottamaan itse vastuuta em. asioista.

Huolehtii lapsen päivärytmin säännöllisyydestä

- huolehtii lapsen viemisen päiväkotiin.
- huolehtii, että lapsi menee kouluun.
- valvoo nuoren ajankäyttöä.
- on kiinnostunut lapsen ajankäytöstä ja osaa puuttua siihen tarvittaessa.
- vanhempi huomioi lapsen tarpeet ja päivärytmin oman arjen suunnittelussaan

Pyrkii ennaltaehkäisemään ja hoitamaan lapsen sairauksia

- huolehtii lapsen säännöllisistä neuvola- tai muista terveydenhuollon tarkastuksista
- huolehtii kodin puhtaudesta
- huolehtii, että lapsi saa tarvitsemansa lääkityksen

Järjestää ulkoiset puitteet lapselle sopiviksi

- järjestää asunnon, jossa lapsella on oma sänky ja tilaa omille tavaroille ja
- lapsella on mahdollisuus leikkimiseen (leikkitila).

Huolehtii henkisestä turvallisuudesta

- aikuisen ja lapsen rooleissa on selkeä ero:
 - vanhempi tekee päätökset esim. talouteen, ruoanhankintaan, asumiseen ja terveyteen liittyvistä asioista
 - vanhempi kantaa aikuisena vastuun omista tekemisistään ja ymmärtää niiden vaikutukset lapseen
- käsittelee lapsen kanssa tämän pelkoja.

Tarjoaa emotionaalista lämpöä - kyky kohdata lapsi tunnetasolla

- tukee lapsen myönteistä minäkäsitystä
- tarjoaa lapselle hellyyttä, syliä ja ymmärrystä
- antaa lapselle mahdollisuuden käsitellä ja näyttää erilaisia tunteita
 - lapsi voi tuntea olonsa kotona turvallisesti ja hänen on mahdollista levätä ja rentoutua
- on läsnä lapsen arjessa

Huolehtii fyysisestä turvallisuudesta

- huolehtii, ettei kasvuympäristö ole vaaroille altis, riskitekijät on minimoitu
 - esim. portaissa on suojakaide, pistorasioissa on suojaus
 - kotona on helposti löydettävissä tärkeimmät hälytysnumerot kuten yleinen hälytysnumero, ambulanssi, poliisi, palokunta.
- ohjaa lasta lelujen ja muiden tavaroiden (esim. tulitikut, kynttilät, kodinkoneet) turvallisessa käytössä
- varmistuu siitä, että myös lapsen tilapäinen hoitaja ymmärtää em. turvallisuustekijät
- antaa tietoa ympäristön riskitekijöistä,
 - esimerkiksi opastaa lasta liikenteessä

Toimii siten, että lapsi voi ennakoida hänen käyttäytymistensä ja toimintaansa

- kantaa vanhemman ja aikuisen vastuun jokaisena päivänä
- lapsen arki on sujuvaa ja ennustettavaa
- huolehtii, että lapsella on pääsääntöisesti samat, tutut ja turvalliset hoitajat

Suojaa lasta henkiseltä ja fyysiseltä väkivallalta sekä seksuaaliselta hyväksikäytöltä

- lapsi ei joudu kohtaamaan tai kokemaan väkivaltaa

Seksuaalinen hyväksikäyttö

- kertoo lapselle, miten ja kuka saa koskettaa
- tunnistaa hyväksikäyttöön liittyvää oirehdintaa ja hakee lapselle apua

On tietoinen, missä lapsi kulloinkin on ja kenen kanssa

- on kiinnostunut ja kyselee lapsen menemisistä ja tulemisista
- asettaa kotiintuloaikoja

Opettaa lapselle puolen pitämistä ja rajojen asettamista

- ohjaa lasta siihen, että lapsi pystyy sanomaan tarvittaessa ei
- neuvoa ja opastaa lasta, miten toimia, jos tulee kiusatuksi
- neuvoa lasta, miten suhtautua vieraisiin, jotka houkuttelevat mukaansa.

Keskustele päihteiden käytöstä ja tunnistaa ja valvoo päihteiden käyttöä

- Tunnistaa lapsen päihteiden käyttöön liittyviä merkkejä ja hakee tälle apua.

Tukea lapsen yksilöllistä kehitystä

Vanhempi

Tietää lapsen normaalin kasvun ja kehityksen vaiheet

- saa tietoa esimerkiksi muistelemalla omaa lapsuuttaan
- hankkii tietoa ja ottaa asioista selvää (esimerkiksi neuvola, päivähoito, koulu)
- hyödyntää ulkopuolisilta saatua palautetta ja tukea (esimerkiksi neuvola, päivähoito, koulu)
- huomaa poikkeavan käyttäytymisen tai poikkeavan fyysisen oirehdinnan ja huolehtii, että lapsi saa tarvitsemaansa apua ja hoitoa

Tunnistaa lapsen mahdollisia kehitysviiveitä ja hyödyntää lapselle tarjottavaa tukea

- hyväksyy, ettei lapsi käyttäydy aina ikätasoaan vastaavalla tavalla
- hyväksyy, jos lapsi ei kehity ikätasonsa mukaisesti ja hakee tarvittavaa apua ja tukea lapselle
- kykenee asettamaan realistisia odotuksia lapsen suhteen ja ottaa hänen yksilöllisen kehitystasonsa, ei vain ikätasoa, huomioon
- antaa tietoa lapsen viiveistä ja tarpeista tuki- ja yhteistyötahoille (esim. päivähoito, koulu)
- huomioi ja tunnistaa oppimisvaikeuksia ja hankkii lapselle tämän tarvitsemaa tukea ja apua
- huomioi ja tunnistaa lapsen vamman tai sairauden ja hankkii lapselle tämän tarvitsemaa tukea ja apua
- tietää, miten hoidon laiminlyönti, henkinen ja fyysinen kaltoinkohtelu sekä seksuaalinen hyväksikäyttö vaikuttavat tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen.
 - hankkii asiasta tietoa
 - hakee ulkopuolista apua parantaakseen lapsen tilannetta

Pyrkii luomaan tukea antavan ja hyväksyvän ilmapiirin

- on valmis avoimeen vuorovaikutukseen perheenjäsenten kesken
- hyväksyy erilaiset mielipiteet ja tunteet
- huolehtii, että perheellä on yhteistä aikaa
- käyttää perheen yhteistä aikaa esim. kunkin kiinnostuksista, tunteista ja tarpeista keskusteluun, ristiriitojen ja ongelmien ratkaisemiseen sekä perheen elämän yleiseen suunnittelemiseen
- rohkaisee lasta osallistumaan kotitöihin ja antaa lapselle kiitosta hänen antamastaan panoksesta
- sallii lapsen sisustaa omaa huonetta tai tilaa persoonallisella tavalla

Antaa lapselle varauksetonta, myönteistä tukea

- antaa myönteistä palautetta lapsesta ja lapselle
- hyväksyy lapsen, vaikka ei aina voisi hyväksyä tämän käyttäytymistä
- osoittaa hyväksymisensä erilaisin tavoin sanallisesti (esimerkiksi sanomalla 'pidän sinusta, olet minulle tärkeä') ja ei-sanallisesti (esimerkiksi koskettamalla, halaamalla ja sylissä pitämällä)

- auttaa lasta tunnistamaan, hyväksymään ja ilmaisemaan myönteisiä ja kielteisiä tunteitaan tavoilla, jotka eivät vahingoita lasta itseään eivätkä toisia
- antaa jokaiselle lapselle henkilökohtaista huomiota

Tukee lapsen myönteisen minäkuvan muodostumista

- osoittaa hellyyttä, välittämistä, rakkautta ja kiintymystä
- kohtelee jokaista lasta yksilönä
- huomioi ja arvostaa lapsen ainutlaatuisia luonteenpiirteitä ja antaa näistä palautetta
- auttaa lasta huomaamaan ja kehittämään omia vahvuuksiaan ja kasvun alueitaan
- on kiinnostunut lapsen asioista
- kohtelee lasta kunnioittavasti
- ei puhu kielteistä esimerkiksi lapsen sisaruksista tai muualla asuvasta vanhemmasta
- rohkaisee ja auttaa lasta koulunkäynnissä ja harrastuksissa
- huomioi lapsen taipumuksia, innostuneisuutta ja luovuutta
- luo edellytyksiä sille, että lapsi pystyy käyttämään hyväksi taitojaan ja vastuullisuuttaan
- tarjoaa myönteisiä kokemuksia
- tukee pettymysten läpikäymisessä
- tuntee lapsen ja tunnistaa, jos jokin asia ei ole kohdallaan
- myöntää omat virheensä ja erehdyksensä ja pyytää anteeksi
- rohkaisee siisteydestä ja hygieniasta huolehtimiseen

Tukee lapsen seksuaali-identiteetin muodostumista

- vastaa asianmukaisesti ja rauhallisesti lapsen esittämiin seksuaalisuutta koskeviin kysymyksiin
- suhtautuu lapsen seksuaalisuuteen kunnioittavasti
- hakee tarvittaessa lisää tietoa ja tukea

Asettaa lapselle asianmukaiset rajat

- asettaa lapselle tarkoituksenmukaisia rajoja (esim. TV, elokuvat, tietokonepelit, päihteiden käyttö, tupakanpolto, ulkona liikkuminen, kaveripiiri)
- valistaa, mikä on ikä ja kehitystaso huomioon ottaen järkevää ja turvallista toimintaa
- selittää, miksi rajoja tarvitaan
- ei käytä fyysistä rankaisua, vaan hyödyntää esim. kuuntelemista, toivotun käyttäytymisen vahvistamista, ohjaamista, vaihtoehtojen antamista ja yhdessä luotuja ja hyväksytyjä sääntöjä
 - välttää uhkaamista, huutamista, hylkäämistä ja lapsen häpäisemistä

- tukee omalla esimerkillään lasta kehittämään sinnikkyyttä
- ei sekoita rajojen asettamista ja kuria rankaisemiseen
- ottaa kurinpidossa ja rajojen asettamisessa huomioon lapsen iän ja kehitystason sekä teot
- osaa asettaa realistisia odotuksia lapsen käyttäytymisestä ja välttää sitä kautta kurinpitoon liittyviä ongelmia

Muutosvaiheet

- tukee päiväkotiin menemisessä, koulun tai uuden harrastuksen aloittamisessa sekä murrosikään liittyvissä muutoksissa

Menetykset ja traumaattiset kokemukset

- huomaa ja ymmärtää lapsen menetyksiä ja niiden vaikutuksia lapsen tunteisiin, käyttäytymiseen ja kehitykseen
- rohkaisee lasta keskustelemaan ja työstimään menetyksiä ja vaikeita kokemuksia
- antaa lapselle tukensa tämän käydessä läpi menetyksiään ja hakee tarvittaessa ulkopuolista apua
- auttaa lasta käsittelemään menetyksiin liittyviä tunteita kuten surua, kiihtymystä, vihaa ja syyllisyyttä
- kuuntelee lasta
- auttaa lasta ymmärtämään, mikä hänen tilanteessaan on mahdollista ja mikä ei

Varmistaa, että lapsi tuntee kuuluvansa johonkin

- pyrkii turvaamaan lapselle tärkeiden ihmissuhteiden pysyvyyttä
- varmistaa, että lapsella on käsitys siitä, ketä hänen perheeseensä kuuluu

Asuinpaikan pysyvyys

- valmistaa lasta muuttoihin ja muutoksiin
- varmistaa, että lapsella on paikkansa myös muuttuvissa perhetilanteissa

Tukee ja mahdollistaa harrastuksiin osallistumisen

- luo virikkeitä kotiin
- on selvillä lapsen taipumuksista ja kiinnostuksen kohteista
- hankkii tietoa mahdollisuuksista
- osallistuu tarvittaessa kuljetuksiin

Ennakoi ja suunnittelee lapsen kanssa tulevaisuutta

- tietää, miten odottamattomat ja suunnittelemattomat muutokset vaikuttavat lapseen

Käsittelee lapsen kanssa menneisyyttä

- käy läpi niin omia kuin lapsenkin muistoja menneistä kokemuksista ja tapahtumista yhdessä lapsen kanssa
- hyödyntää esimerkiksi tarinoita, valokuvia, hautausmaalla käyntejä, tärkeiden esineiden säilyttämistä.

Tavat, rituaalit, traditiot (perhekulttuuri)

- luo perinteitä esimerkiksi huomioimalla juhlia ja merkkipäiviä

Tukee nuoren itsenäistymistä ja irtaantumista kotoa

- antaa ohjausta esimerkiksi rahankäytössä, vaatteiden hankinnassa ja huollossa, kotitalouden hoidossa, eri virastoissa ja palvelupisteissä asioimisessa
- antaa luvan irtautumiseen lapsuudenperheestä

Turvata lapselle läheiset ja tärkeät ihmissuhteet

Vanhempi

Antaa lapselle myönteisen mallin sosiaalisten suhteiden luomisesta ja ylläpitämisestä

- oman parisuhteen toimivuus
- oma toiminta läheisten ja laajemmankin sosiaalisen verkoston kanssa
- rohkaisee lasta luomaan myönteisiä sosiaalisia suhteita

Kuuntelee ja keskustelee lapsen kanssa, myötäelää lapsen kokemuksissa

Tukee ja ohjaa lasta ihmissuhteisiin liittyvien ristiriitojen selvittämisessä

Tukee sisarusten välisiä suhteita

- suhtautuu sisaruksiin tasavertaisesti ja välttää vertailemasta heitä toisiinsa

Tukee lapsen kaverisuhteita

- kunnioittaa lapsen kaverisuhteita
- huomioi lapsen iän ja asettaa kaverisuhteille tarvittaessa myös rajoja
- antaa lapsen vierailla kavereiden luona ja antaa lapsen tuoda omia kavereitaan kotiin
- tutustuu lapsen kavereihin, on yhteydessä heidän vanhempiinsa, joiden kanssa luo tarvittaessa yhteisiä pelisääntöjä

Tukee ja mahdollistaa lapsen suhteen esimerkiksi päiväkodin henkilöstöön, opettajiin, terapeutteihin

Luo ja tukee lapsen pysyviä ihmissuhteita

- rauhoittaa ja vahvistaa lasta niissä peloissa ja epävarmuuksissa, joita elämänmuutokset voivat hänessä herättää
- kertoo omista tunteistaan ja rohkaisee myös lasta ilmaisemaan tunteitaan
- tukee suhdetta muualla asuviin perheenjäseniin:
 - rohkaisee lasta puhumaan muualla asuvista läheisistään ja heihin liittyvistä tunteista
 - puhuu heistä myönteisesti
 - rohkaisee ja mahdollistaa yhteydenpidon (puhelut ja muu viestintä, tapaamiset, yökyläilyt, lomat)
 - antaa yhteydenpidolle sanallisestikin tukensa
 - tekee yhteistyötä tapaamisten järjestämisessä
 - keskustelee lapsen kanssa yhteydenpitoon liittyvistä tunteista
 - auttaa ja tukee lasta, jos yhteydenpito ei toteudu suunnitellusti
 - pystyy tunnistamaan omia yhteydenpitoon liittyviä asenteitaan
- tukee yhteyden säilymistä myös muihin sukulaisiin ja läheisiin ihmisiin.

Antaa lapselle luvan kiintyä toiseen aikuiseen

- esim. vanhemman uusi kumppani, tukiperhe, edellinen sijaisperhe

Antaa lapselle omaa aikaansa

- perhe tekee asioita yhdessä

Varmistaa, että lapsi tietää ja tuntee juurensa

- vahvistaa lapsen tietoisuutta ja yhteyttä sukulaisiin
- antaa tietoa aiemmista asuinpaikoista
- tarjoaa tietoa molemmista vanhemmista ja kaikista sisaruksista

Tehdä yhteistyötä lapsen asioissa

Vanhempi

Osaa ja uskaltaa hakea apua

- ymmärtää, että lapsen etu ja tarpeet ovat yhteistyössä keskipisteessä
- uskaltaa pyytää ja ottaa vastaan apua sekä itselleen että lapsen asioissa:
 - näkee oman tilanteensa realistisesti eli erottaa mikä on itselle mahdollista ja mikä ei
 - osallistuu omien vahvuuksien ja tuen tarpeen arvioimiseen
- ymmärtää lapsen kannalta, miksi on tärkeätä saada ja ottaa vastaan ulkopuolista tukea
- on valmis ja halukas yhteistyöhön niiden tahojen kanssa, jotka auttavat lasta (esimerkiksi neuvola, päivähoido, koulu, terapia, perhetyö, sosiaalityö, läheisverkosto)
- hyödyntää neuvolasta, päivähoidosta, koulusta, sosiaalitoimesta ym. saamaansa tietoa
- hakee apua ennen kuin asiat kriisiytyvät

Sitoutuu yhteistyöhön

- pitää kiinni yhdessä sovituista asioista
- tulee tapaamisiin sovitun aikataulun mukaisesti
- haluaa ja pyrkii noudattamaan yhdessä luotuja pelisääntöjä
- kertoo kaikki työskentelyn kannalta oleelliset tiedot
- ilmoittaa esteestä saapua sovittuun tapaamiseen
- huolehtii oman osuutensa hoitamisesta yhteisesti sovitun tavoitteen saavuttamiseksi
- pyrkii joustamaan tarvittaessa
- edistää ristiriitojen selvittämistä

On vuorovaikutuksessa tukitahojen kanssa avoin ja rehellinen

- kantaa vastuuta oman mielipiteensä ilmaisemisesta
- kertoo lapsen asioista rehellisesti
- kannustaa lasta osallistumaan häntä koskevaan työskentelyyn

On valmis jakamaan vanhemmuutta

- ennen ja jälkeen lapsen kotiutumista
- tekee yhteistyötä sijaisperheen kanssa myös huostaanoton lakkaamisen jälkeen